

Álhivatal valódi civilek ellen

Martin József Péterrel beszélget Herskovits Eszter

Az idén létrejött Szuverenitásvédelmi Hivatal első két kiszemeltje az Átlátászó és a Transparency International lettek. A hivatal és az azt létrehozó törvény már a látszatra sem ad: azt, hogy vegytiszta belpolitikai céllal jött létre és nincs köze valódi, szuverenitással kapcsolatos aggályokhoz, mi sem bizonyítja jobban, minthogy Kocsis Máté még a tervezet elkészültekor azt mondta: borsot akarnak törni a külföldről finanszírozott újságírók, álcivilek és dollárpolitikusok orra alá. S bár a hivatalnak nincs szankcionálási jogköre, fordulhat állami szervezetekhez, ha törvényteleniséget észlel. Martin József Péter, a Transparency International Magyarország ügyvezető igazgatója azt mondja: a törvény nem csak hogy nem szolgálja a szuverenitásvédelmet, de meg is sérti azt. A lehetséges célokról, Magyarország kilátásairól és a korrupcióról is beszélgettünk.

– *Látják a vicces oldalát is annak, hogy megalakult a Szuverenitásvédelmi Hivatal?*

– Miből gondolja?

– *Onnan, hogy a Transparency Internationalnál csak viccesen szüvi hiviként emlegetik.*

– Sok szempontból nehéz is lenne komolyan venni. Nem kérdés, hogy a hivatal létrehozásának kizárólag manipulációs és hatalmi céljai vannak, hiszen annak, hogy a kormánnyal kritikus civil szervezeteket úgymond, az ő szavaikkal élve, vizsgálják, nincs va-

lói, társadalmilag értelmezhető haszna. Már a megfogalmazása is homályos: valójában bármit és bárminek az ellenkezőjét is bele lehet érteni. Még az sem derül ki belőle, hogy a hivatal kit tekint veszélyesnek és kit nem. De ettől még van egy igencsak komoly része is, hiszen 62 kérdést küldtek nekünk és ezzel sok bosszúságot okoznak. Végig kellett rágni magunkat az összes kérdésem, amit átküldtek és ez az érdemi munkától vett el rengeteg időt. Nyilván épp ezért indították az egész eljárást, hogy kellemetlenséget okozzanak, és valljuk be, okoztak is. Ugyanakkor komolyabb problémánk nem származhat a vizsgálatból, mert átláthatóan és teljesen szabályosan működünk, nincs titkolnivalónk.

– *Már ott kilóg a lóláb, hogy a hivatalos indoklás szerint a hivatal azért indított a Transparency International és az Átlátászó ellen vizsgálatot, mert, idézem: a választói akaratot befolyásoló tevékenységet folytattak. És mivel nem pártokról vagy önkormányzati szervekről beszélünk, értelemszerűen már a vizsgálat tárgya sem igaz. Ön szerint akkor miért pont az Átlátászón és a Transparency Internationalon tesztelik az új propagandaintézményt?*

– Mi a korrupció ellen küzdünk, annak legmélyebb rétegeit igyekszünk feltárni. Ez nyilvánvalóan zavaró egy olyan hatalmi berendezkedés számára, ahol a korrupció – Láncki András szavaival élve – a rendszer legfőbb politikája. Érthető módon nem egyszerűen szálkák, hanem sokkal inkább ge-

rendák vagyunk a hatalom szemében. De persze akkor is ott a kérdés, hogy miért épp mi ketten, amikor azért mozognak ezen a pályán mások is.

– *És tényleg, miért?*

– A személyes bosszú is szerepet játszhat. Ez a két szervezet az, amelyik beadványt írt a Szuverenitásvédelmi Hivatalnak, miután megalakult, hogy ha már külföldi beavatkozást akar vizsgálni, miért nem az orosz és a kínai befolyást vizsgálja. Amúgy most is komoly elmaradásban vannak, hiszen június 30-ig kellett volna kidolgozniuk a szuverenitásvédelem módszertanát, de ez nem történt meg. Természetesen mindent a jogszabályoknak megfelelően teszük: például közérdekű adatigénylés formájában küldtünk a hivatalnak egy beadványt, ami a hivatal által a jogszabályok alapján közzéteendő adatokra, például az általa megkötött szerződésekre vonatkozott. Közel félévnyi késéssel a mi adatigénylésünk nyomán készült el a hivatal honlapja, és került ki a szerződéslistájuk. Azt gondolom tehát, hogy lehetett egyfajta kisszerű és személyes bosszú is abban, hogy épp ellenünk vetették be magukat először.

– *Az, hogy civileket, illetve nem kormányhű intézményeket vegzálják, mi több, próbálnak ellehetetleníteni, nem új. Láttunk ilyet a Norvég Alap vagy a CEU esetében is. A Szuverenitásvédelmi Hivatal mennyiben szintlépés a korábbiakhoz képest?*

– A Norvég Alap esetében azért az szélsőségesen drasztikus lépés volt, hogy a rendőrséget is bevetették Móra Veronika ellen. Mindazonáltal szintlépésnek számít, hogy hivatalt is létrehozta a civilek és a független sajtó vegzálására. És a hivatalnak

apparátusa van, amit közpénzből működtetnek. Emellett egy állami hivatalnak minden áron igazolnia kell a saját létjogosultságát. Ezért garantálható, hogy demonstrálni akarja majd, hogy igenis nélkülözhetetlen. Közben azért itt is kilóg a lóláb. A kérdések egy részére ugyanis a válasz elérhető a honlapunkon. Van, amire nem, de arra jó okunk van, hogy nem tettük közzé: a kérdések másik része ugyanis eleve jogszerűtlen volt, mert magánjogi szerződéseket érint, amiket nem adhatunk ki és ők sem kérhetnek ilyeneket tőlünk. Ezen kívül voltak értelmezhetetlen kérdések is.

– *Értelmezhetetlenek?*

– Például egyes kérdésbe rejtett állítások eleve abból indulnak ki, hogy szerintük Hollandia azért szerepelt jól a Transparency International Korruptió Észlelési Indexében, mert nálunk támogat projekteket. Elég jellemző gondolkodás a részükről, hogy Hollandia kvázi be tudta volna magát vásárolni a Korruptió Érzékelési Index élmezőnyébe, de ez az állítás nyilvánvalóan abszurd és még összeesküvés-elméletnek is gyenge. Így hát nem tudunk válaszolni az ezzel kapcsolatos kérdésekre sem.

– *Azt még értem, hogy a hatalom csak úgy tudja megtartani magát, ha mindig emeli a tétet, egyre durvább propagandatermékkel próbálja ellehetetleníteni az ellenfeleit. De az időzítés akkor is meglepő: épp akkor jött létre a NER legújabb hivatala, amikor a kormány még eljátszotta, hogy lépéseket tesz az uniós forrásokért. Ahhoz meg nem kellett igazán jóstehetség, hogy előre lássuk: ha ezt meglépik, akkor jó időre nem lesz miről beszélni az Európai Bizottsággal és újabb*

kötelezettségési eljárást is indítanak ellenünk. Azt nem értem, hogy miért érte ez meg a kormánynak.

– Az őszinte és egyszerű válasz az, hogy én sem értem. Lehet, hogy beárzták, hogy nem jönnek a pénzek, és így akarnak bűnbakot kreálni? Többször elmondtuk már, hogy az elmúlt évtized közepére a hatalom foglyul ejtette az állami intézményeket, és ennek a folyamatnak láthatóak most az újabb és újabb megnyilvánulási formái. Valójában a mi rendszerünk már rég nem demokrácia – ezt kutatások igazolják, illetve az Európai Parlament is kimondta 2022-ben, hogy hibrid választási autokráciában élünk. Márpedig az autokrata hatalom hajlamos arra, hogy a hatalmának a megőrzése érdekében az ország szempontjából értelmetlen vagy akár káros intézkedéseket hozzon. És az is igaz, hogy egyre erősebben kell fellépnie ahhoz, hogy tudja tartani a tempót.

– Van egyébként olyan, a miénktől eltérő normális jogállami környezet, amelyben indokolható lehet a szuverenitásvédelem törvénybe iktatása?

– Van olyan, de nálunk már az alapfogalmak szintjén sem stimmel a törvény. A szakirodalom többfajta szuverenitást különböztet meg és ezzel a törvénnyel a kormány mindegyiket sérti. Nézzük végig. A népszuverenitás Magyarországon komolyan sérül, épp a demokrácia hiánya miatt. Van még a jogszuverenitás, ami még nyilvánvalóbban sérül, hiszen ennek meglétéhez jogállam szükséges. A törvény kizárólag a harmadikra, az államszuverenitásra próbál reflektálni, de ennek akkor lenne bármiféle jogalapja, ha az eredetileg állított céloknak megfelelően azt vizsgálnák, hogy van-e olyan, akár diktatórikus

külső hatalom, amelyik be akar avatkozni Magyarország belügyeibe. Ehelyett a kormány nem a beavatkozókat tekinti ellenségnek, hanem a demokratikus államok közösségét; az Európai Uniót, annak intézményeit és tagállamait, vagy akár az Amerikai Egyesült Államokat. Ugyanis az államot azonosítják a kormányzó párttal – nem először – és azt tekintik a szuverenitás megsértésének, hogy ezek a közösségek és egyes belföldi civil szereplők kritikusan lépnek fel velük szemben a demokrácia és a jogállamiság védelmében.

– Vagyis nem osztogatnak, hanem fosztogatnak: a Szuverenitásvédelmi Hivatal sérti az államszuverenitást.

– Egyértelműen. És emellett tökéletesen félreértelmezik a szuverenitásvédelem fogalmát. Mert ha úgy vennék figyelembe az állami szuverenitást, ahogy fejlett demokráciákban szokás, akkor valóban a kínai és az orosz befolyásolási kísérleteket kellene vizsgálni. Az orosz hekkertámadásokat, amelyeket látványosan elbagatellizált a kormány, illetve a Budapest-Belgrád vasútvonalat, amely nem csak átláthatatlan, de ennek örvén még kínai rendőrök megjelenése is szóba került, ami a szuverenitás megsértésének minősített esete.

– Csakhogy mindez láthatóan itthon nem veri ki a biztosítékot. Grúziában tömegtüntetéseket szerveztek egy hasonló törvény miatt. Nálunk sem ez, sem az ipari mértékű közpénzlopás nem éri el az ingerküszöböt. Ön szerint miért nem?

– Amit mond, azt az Eurobarométer felmérése is igazolja: 2023-ban a megkérdezettek 57, 2022-ben pedig a 61

százaléka mondta, hogy a korrupció tolerálható vagy tolerálandó. Ám még ez sem jelenti, hogy a magyarok egyetértenek a korrupcióval, egyszerűen azt gondolják, hogy Magyarországon akárki kerüljön is hatalomra, az korrump lesz. Tény, hogy a rendszerszintű korrupció kiépült és teljes üzemben működik. Megvannak a mechanizmusok, hogy miként lehet átcsatornázni a közpénzt magánzsebekbe és hogyan lehet piaci szereplőktől közpénzből kivásárolni – esetenként elvenni – a vagyont és a haveroknak adni. Számos példa van erre: Magyar Bankholding, Vodafone, hogy csak kettőt említsek. És nem csak az a gond, hogy a rendszer lojális követői egyetértenek ezzel, hiszen ők így vagy úgy, de meg fogják magyarázni maguknak, hogy ez miért szolgálja a gazdasági és társadalmi fejlődést. Van viszont egy olyan kör, és ez is többszázazres, amelyik nem támogatja aktívan a rendszert vagy akár rendszerellenes is egyes privát megnyilvánulásaiban, mégis szemet huny a korrupció felett. Sajátos módon még a multinacionális vállalatok egy részét is érdekeltté tette a kormány. Azokat természetesen, amelyeket nem vegzálnak, és amelyekre nem vetett szemet valamelyik kormányközeli oligarcha. A Német Kereskedelmi Kamarának idén volt egy felmérése, ebből az derült ki, hogy a német cégek 79 százaléka újra befektetne Magyarországon és csak egyharmada a cégeknek mondta azt, hogy baj van a jogbiztonsággal. Persze Kínában is működnek multik, ott is ki tudnak egyezni a hatalommal a profit érdekében.

– *Van még egy szintje a korrupciós hálózatnak: látjuk, hogy a kistelepeleken a polgármester a mindenható*

úr. A település fontos intézményei, éttermek, kocsmák vagy akár szolgáltató cégek is az ő tulajdonában vannak és ezzel nyilvánvalóan a rendszer lekötelezettjeivé válnak valamilyen szinten.

– Ez így van, a kistelepeleken egyfajta neofeudalizmus alakult ki. Az egész rendszerre jellemző a patrónuskliens viszony, de bizonyos társadalmi szinttől lejjebb ezek a viszonyrendszerek még hangsúlyosabbá válnak. Az üzleti világban pedig az elvtelen alkukban érhető ez tetten. Annyi változás van, hogy az elmúlt hónapokban több felmérés szerint is a korrupció a fő társadalmi problémák rangsorában az első vagy második helyre lépett elő. Én ezt leginkább annak tudom be, hogy Magyar Péter személyében egy új politikai szereplő jelent meg a színen a rendszer elleni küzdelemben láthatóan megfáradt „régii” ellenzék mellett vagy inkább helyett. A többiek közül is sokan kimondták ugyan, hogy mik a társadalom valós problémái, de nem léptek fel ennyire aktívan, hogy szemléltessék azokat. Magyar Péter korábban testközelből látta azt, amit sokan csak messziről, a részleteket nem ismerve. Emellett elment kétszáz különböző kampányhelyszínre, kórházban hőmérőzött. Ez olyan üzenet, ami szemmel láthatóan átmegy és célt érhet.

– *Ha átmegy is az üzenet, Ön mondta, hogy a rendszer kiépült és – számomra legalábbis – lebonthatatlanak tűnik. Nem vagyunk elkésve a felismeréssel, hogy a korrupció valójában súlyos, fenyegető probléma?*

– Ami a korrupciós és autokrata rendszer lebonthatatlanságát illeti, én valamivel optimistább vagyok: alapvetően politikai kérdésnek tar-

tom, hogy lehet-e érdemi változás. Ha a jelenlegi rendszer fennmarad, akkor biztosan nem képzelhető el demokratikus konszolidáció. De egy rendszer-váltás esetén más a helyzet. A magyar történelemben sok fordulatot láttunk. A második világháború után is hirtelen rengeteg partizán lett, példának okáért. Elképzelhető, hogy egy kormányváltás esetén a közfunkciót betöltők közül is többen átállnak vagy visszavonulnak. Mert vegyük a lengyel példát. Kaczinsky Lengyelországában ugyan sosem épült ki mindent behálózó, rendszerszintű korrupció, de jogállamiságot ott is alaposan megtépázták. Úgy tűnik, a tavaly megválasztott Tusk-kormánynak mégis sikerül megfordítani a trendeket.

– *Feladata-e az Európai Uniónak, hogy megfordítsa a trendeket Magyarországon?*

– Azt gondolom, hogy az unió hibát követett el, amikor tíz éven át nem szankcionálta a jogállamiság le- és a rendszerszintű korrupció kiépülését Magyarországon. Látszólag foglalkozott vele, de érdemben nem történt előrelépés. Megtúrték a Fideszt a Néppártban, és hagyták, hogy csúcsra járassák a gazdaságban a have-ri államkapitalizmust. És ami még fontosabb: paradox módon a forráson keresztül az unió a korrupciós rendszer finanszírozójává vált. Épp a saját alapelvei ellenében. Szerintem a pénzeket a 2022 óta hatályos feltételeességi eljárások nélkül is vissza lehetett volna tartani. Csak hiányzott a politikai akarat, és hát az európai politikusok nem szeretnek igazán beavatkozni a másik állam belügyeibe – vagyis épp az ellenkezője az igaz annak, mint amivel Orbánék kampányolnak. De ez megváltozott.

Azzal, hogy a pénzek és a jogállamiság összekapcsolása 2020 után az uniós jog részévé vált, biztosabb lábakon állnak a szankciók.

– *És mi lesz, ha nem lesz meg a többség, marad a rendszer és az állampropaganda egyre szélesebb területre terjeszti ki magát?*

– Akkor folytatódik a leszakadás: politikailag elszigetelt, periférikus és elszegényedő ország leszünk az Európai Unión belül.

– *Biztos, hogy az unión belül?*

– Igen. Elterjedt nézet, hogy ha így megy tovább, kizárják Magyarországot az Európai Unióból. De ilyen nem lesz, mivel erre nincsen törvényi lehetősége az uniónak. A másik elmélet, hogy Orbán kivezeti az uniót az országból. Csakhogy akkor másnapra összeomlana a gazdaság. Hiszen a gazdaságunk nagyban függ az Európai Uniótól és a nyugati világtól, és nem is elsősorban az uniós támogatók miatt. Egy EU-n kívüli Magyarországot a piac nem, vagy csak nagyon drágán finanszírozna. A gazdasági leszakadás amúgy már el is kezdődött. Merthogy 2013 és 2020 között még lehetett azt mondani, hogy a rendszer antidemokratikus, de a főbb, rövidtávú gazdasági mutatók alapvetően rendben voltak. A tőke jött, és érzékelhető, 35 százalékos reálbér emelkedés is volt ebben az időszakban, ami nyilván elfedett sok mindent és hozzájárult az apátiához, ahhoz, hogy a magyarok elnézőek voltak a NER hatalmi visszaéléseivel szemben. De ennek a viszonylagos gyarapodásnak a Coviddal vége szakadt. Jelenleg Magyarország gyorsuló leszakadó pályán van, és nem látszik, hogy a jelenlegi rendszerben ezt mi állítaná meg.